

Nationaal actieplan voor de AI-transitie is nu noodzakelijk

Michiel Bakker, Jelle Prins

Heel lang was de gedachte dat alleen mensen écht intelligent kunnen zijn. Maar met voldoende rekenkracht en de juiste algoritmes kunnen computers straks alles wat mensen kunnen – en waarschijnlijk veel meer. Dit is geen sciencefiction. Deze technologische ontwikkeling is ingrijpender dan de komst van de smartphone of het internet. AI (artificial intelligence ofwel kunstmatige intelligentie) wordt razendsnel slimmer, dankzij enorme investeringen en supercomputers.

AI zal de komende jaren de geopolitieke en militaire machtsbalans laten kantelen naar de naties die deze technologie beheersen. Amerika en China investeren daarom massaal in talent, startups en datacenters. Zelfs de Arabische Emiraten hebben een minister voor AI en zetten [vol in op het bouwen van zogeheten ‘soevereine AI’](#). Nederland kijkt toe, terwijl anderen bepalen hoe de toekomst eruitziet.

Veel mensen zijn nog sceptisch. Zij zien onhandige chatbots die onzin uitkramen of gekke plaatjes maken. „Kan dit écht de wereld veranderen?” vragen ze zich af. Maar zij zien slechts het topje van de ijsberg. Onder het oppervlak raast de vooruitgang in volle vaart door. Elke maand verschijnen nieuwe, krachtigere AI-systemen, die steeds complexere taken autonoom kunnen uitvoeren.

In sommige sectoren is de impact al pijnlijk zichtbaar. Neem programmeurs: twee jaar geleden nog sceptisch, nu laten ze AI het grootste deel van hun code schrijven. De wereldwijde vraag naar programmeurs bevindt zich op een dieptepunt, simpelweg omdat bestaande programmeurs met hulp van AI veel productiever zijn geworden.

Dit creëert bovendien een vlieg wiel: AI helpt programmeurs bij het bouwen van nóg betere AI. Eind vorige maand werd [op een AI-conferentie](#) een technische innovatie gepresenteerd die volledig door AI was bedacht, getest en opgeschreven en zonder problemen langs de menselijke peer review kwam.

Razendslim

Deze overgang van scepsis naar razendsnelle adoptie – en potentieel vervanging – zullen we in elke industrie gaan zien. Zelfrijdende auto’s verzorgen al [20 procent van de taxiritten in sommige Amerikaanse steden](#). Farmaceuten gebruiken AI om sneller en goedkoper medicijnen te ontwikkelen. Virtuele collega’s worden snel een realiteit: razendslim en altijd beschikbaar, alleen niet aanwezig bij de koffieautomaat. Bedrijven hebben geen keus: wie AI niet effectief inzet, verliest het op snelheid, innovatie en kosten.

Dit geeft ons een dubbel gevoel: technisch opent AI ongekende mogelijkheden en maakt het ons eigen werk – als AI-onderzoeker en AI-ondernemer – interessanter dan ooit. Maar tegelijk zien we hoe snel dit onze samenleving verandert, en hoe slecht we daarop zijn voorbereid.

Hoe doet Nederland het in deze race? Om eerlijk te zijn: we lopen achter. Landen als Amerika, China – en in

mindere mate het VK en Frankrijk – investeren miljarden in AI. Nederland? Geen plan, geen prioriteit, geen grote investeringen.

Vijf jaar geleden stond Nederland nog in de voorhoede. Academisch waren we een internationaal AI-zwaartepunt, Google opende een AI-kantoor in Amsterdam en ASML groeide uit tot een belangrijke speler in AI-chiptechnologie. Het bewijst: Nederland kán een sleutelrol spelen.

[Lees ook](#)

[Nederland moet inspelen op kantelende wereldorde](#)

Maar vandaag de dag gebruiken we vooral Amerikaanse AI-modellen terwijl ons talent wegtrekt. We verliezen controle over een technologie die straks álles raakt – van innovatie tot defensie en dagelijks werk.

Dit verlies aan technologische zelfstandigheid heeft verstrekkende gevolgen. Zonder eigen AI-modellen weten we niet hoe de technologie écht werkt en riskeren we buitensluiting bij geopolitieke spanningen. Soevereiniteitsverlies betekent: geen invloed op hun ontwikkeling en geen zekerheid dat ze in ons belang handelen.

Ook onze welvaartsstaat komt in gevaar. Als economische waarde wegvloeit naar buitenlandse techbedrijven die onze ‘virtuele werknemers’ leveren, dalen onze belastinginkomsten. Ons sociale zekerheidsstelsel kan alleen bestaan met een sterke, zelfstandige economie.

De keuze is helder: nu investeren in onze AI-toekomst, of eindigen als openluchtmuseum voor rijke Chinese en Amerikaanse toeristen.

Nederland wordt een openluchtmuseum voor rijke Chinese en Amerikaanse toeristen

In de twintigste eeuw bouwde Nederland de Deltawerken om ons land te beschermen tegen het water. Geen luxeproject, maar een daad van zelfbescherming – visionair, collectief en onmisbaar. Vandaag staan we opnieuw voor een existentiële dreiging. Niet van water, maar van digitale afhankelijkheid. AI wordt de fundering van economie, defensie, zorg, onderwijs en alles wat onze samenleving draaiende houdt. Als we die systemen niet zelf bouwen en begrijpen, raken we de regie over onze toekomst kwijt.

Om deze uitdaging het hoofd te bieden, presenteren wij een eerste aanzet voor een nationaal AI-Deltaplan, bedoeld om de discussie te voeden en tot actie aan te zetten. Onderaan dit artikel doen wij een aanzet hiertoe.

AI-modellen zijn nu al krachtig genoeg om de komende jaren ons leven ingrijpend te veranderen – dat staat vast. Velen denken bovendien dat we nog maar een paar jaar verwijderd zijn van het moment waarop AI zichzelf begint te verbeteren: een kettingreactie die, eenmaal begonnen, niet meer te stoppen is.

Voor Nederland is dit een historisch keuzemoment. Blijven we toekijken en accepteren we technologische

afhankelijkheid? Of nemen we, zoals bij de waterdreiging, het heft in eigen hand? De kennis en het kapitaal hebben we – nu moeten we die inzetten.

AI-top

Daarom roepen wij op tot een Nederlandse AI-top, direct na de zomer. Het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk organiseerden eerder al succesvolle AI-toppen die hun ambities zichtbaar maakten en versnelden. Maar waar zij kozen voor internationale bijeenkomsten met diplomatieke allure, heeft Nederland behoefte aan iets anders: een nationale top, gericht op het samenbrengen van onze eigen bedrijven, ondernemers, onderzoekers en beleidsmakers. Niet om de wereld te imponeren, maar om in eigen land daadwerkelijk stappen te zetten en AI overal nóg hoger op de agenda te zetten.

Zo'n top laat zien dat we de AI-transitie – met al haar kansen en risico's – serieus nemen. Met tien aanbevelingen doen we een aanzet voor een concrete agenda. Tijdens de top presenteert de overheid de invulling van haar rol in de AI-transitie, terwijl bedrijven uiteenzetten hoe AI hun markt fundamenteel verandert en welke stappen nodig zijn om internationaal competitief te blijven.

Het oorspronkelijke Deltaplan van 1955 werd ook niet zonder slag of stoot aangenomen – er was initiële weerstand tegen de immense kosten en technische complexiteit. Net als nu vroegen sommigen zich af of de dreiging wel zo urgent was. Het vergde visionair leiderschap van mensen als ingenieur Johan van Veen, die ver vooruit durfden te kijken. Nu staan we opnieuw voor een existentiële uitdaging die om dezelfde Nederlandse vastberadenheid vraagt.

AI-Deltaplan

1AI-soevereiniteit

We hebben Nederlandse bedrijven nodig die niet alleen AI-apps bouwen, maar ook eigen AI-modellen kunnen trainen en aanpassen. Deze bedrijven moeten cruciale systemen leveren aan onze overheid, defensie en bedrijven.

2Talent

Wie de beste mensen heeft, wint de AI-race. Jarenlang vertrok ons talent naar Silicon Valley, maar geopolitieke onrust biedt kansen om dit talent terug te halen. Met snelle visa, startkapitaal en onderzoeksbudgetten kunnen we toptalent aantrekken en behouden.

3Een Nederlandse AI-hub

Om AI-talent en kapitaal te concentreren, moet Nederland één centrale AI-hub ontwikkelen, vergelijkbaar met het Franse 'Station F'. Hier vinden meetups plaats, doen grote techbedrijven AI onderzoek doen en verzamelen startups zich.

4Strategische investeringen

We investeren wel in jonge startups, maar missen groeikapitaal om bedrijven echt groot te maken. Durf te kiezen welke industrieën we niet mogen verliezen, en stel daar meer kapitaal voor beschikbaar. Als we niet meer dan 0,1 procent van onze pensioenpot in innovatie investeren, zal de overige 99,9 procent straks onvoldoende zijn voor ons pensioen.

5Europese rekenkracht

Europa heeft soevereine rekenkracht nodig, daarom moeten we eigen [GPU](#)'s kunnen produceren en gespecialiseerde AI-datacenters bouwen, beheerd door Europese partijen. Omdat AI bovendien extreem veel energie vraagt, is forse uitbreiding van zon-, wind- en kernenergie onontkoombaar om in een AI-toekomst mee doen.

6Defensie als vliegwiel

Zonder AI is er straks geen moderne defensie. Wij moeten zelf – of in Europees verband – onze eigen autonome wapensystemen kunnen ontwikkelen, draaiend op modellen die we zelf beheersen. Niet op Amerikaanse of Chinese die op afstand kunnen worden uitgezet.

7Sector specifieke AI-plannen

Voor sectoren waar we niet afhankelijk mogen worden van buitenlandse AI-modellen, moeten we een duidelijk plan definiëren. We moeten vooruit denken, en ons inbeelden hoe (ingrijpend) een industrie zal veranderen wanneer AI over (boven)menselijke intelligentie zal beschikken, en hoe we hier zelf aan mee kunnen bouwen – in Europese samenwerking waar mogelijk. Zulke ambitieuze plannen trekken toptalent aan dat juist dáármee het verschil wil maken.

8Maak Nederland AI-vaardig

Start een nationale campagne om Nederland AI-vaardig te maken, met aandacht voor zowel kansen als risico's van AI. Bedrijven moeten AI-gebruik actief stimuleren en via praktijkgerichte trainingen zorgen dat we, zelfs als we niet de beste AI bouwen, de beste worden in de toepassing ervan.

9Strategisch AI-impactonderzoek

Start een nationaal programma dat de impact van AI op de economie, onderwijs, democratie en veiligheid onderzoekt. Koppel onderzoekers aan beleidsmakers en bedrijven om scenario's te ontwikkelen die directe input geven voor beleid en strategie.

10Online veiligheid

Superintelligente AI maakt ons kwetsbaar voor misbruik, misinformatie, spionage en digitale aanvallen. We moeten fors investeren in AI-veiligheid en cyberweerbaarheid en op dat gebied samenwerken met partners in de EU. ASML maakt ons onmisbaar in de wereldwijde AI-keten – maar maakt ons ook kwetsbaar.

Maak NRC jouw voorkeursbron op Google

Bij Google kan je nu zelf aangeven welke nieuwsbronnen jij vaker wil zien in je zoekresultaten. [Meer informatie](#)

[Kies NRC als voorkeursbron](#) Melding voorkeursbron sluiten